

Verantwoord beleggen bij het ABN AMRO Pensioenfonds

Versie 31-12-2019

Inhoud

- 1. Inleiding**
- 2. Uitgangspunten**
- 3. Reikwijdte van de strategieën**
- 4. Uitsluitingsbeleid**
- 5. Stemmen**
- 6. Engagement**
- 7. ESG-integratie**
- 8. Rapportage**
- 9. ESG-deelnemersonderzoek**

1. Inleiding

ABN AMRO Pensioenfonds (AAPF) heeft voor verantwoord beleggen de volgende definitie, visie en doelstellingen geformuleerd.

1. Definitie:

- *Verantwoord beleggen is beleggen waarbij expliciet rekening wordt gehouden met financiële, sociale, governance- en milieuoverwegingen.*

2. Visie:

- *De primaire doelstelling van AAPF is het zorgen voor een goed en betrouwbaar pensioen voor zijn deelnemers op de lange termijn. Het is onze visie dat verantwoord beleggen bijdraagt aan deze langetermijndoelstelling en het opnemen van verantwoord beleggen in ons beleggingsbeleid onderdeel is van onze fiduciaire taak.*

3. Doelstellingen:

1. *Verantwoord beleggen moet op zo'n manier worden geïmplementeerd dat het niet ten koste gaat van het risico-rendementsprofiel van de beleggingen van AAPF;*
2. *Door verantwoord te beleggen draagt AAPF bij aan een leefbare en duurzame wereld. Als uitvloeisel hiervan worden de voorwaarden geschapen voor de (toekomstige) maatschappelijke acceptatie van het pensioenfonds.*

Deze definitie, visie en doelstellingen zijn uitgewerkt in uitgangspunten die voor AAPF de basis vormen voor zijn beleid en activiteiten op het gebied van verantwoord beleggen.

2. Uitgangspunten

Onderstaande uitgangspunten zijn gebaseerd op de visie en doelstelling van het pensioenfonds op het gebied van verantwoord beleggen, en de speelruimte die het fonds heeft binnen het wettelijke kader waarin het opereert.

AAPF hanteert de volgende uitgangspunten van verantwoord beleggen:

1. *Verantwoord beleggen is onderdeel van de fiduciaire verantwoordelijkheid van AAPF.*
2. *Gezien de aard van zijn verplichtingen zal AAPF als eigenaar van kapitaal zich laten leiden door een langetermijnperspectief. Milieu-, sociale en governance-aspecten leveren daar een bijdrage aan.*
3. *AAPF legt de invulling van het verantwoord-beleggingsbeleid voor alle onderdelen van de beleggingsportefeuille vast.*
4. *AAPF stelt vast dat verantwoord beleggen in ontwikkeling is en dat de effecten van het beleid niet altijd meetbaar zijn. Indien in alle redelijkheid verwacht kan worden dat een verantwoorde belegging een vergelijkbare bijdrage aan het risico-rendementsprofiel heeft als een belegging zonder specifiek verantwoord-beleggen oogmerk reeds in de portefeuille en de verantwoorde belegging daarnaast voldoet aan de 'investment beliefs' van AAPF, dan willen wij het voordeel van de twijfel geven aan de verantwoorde belegging.*
5. *AAPF zal geen beleggingstransacties doen die op grond van het internationale recht zijn verboden of niet voldoen aan door Nederland ondertekende internationale verdragen. AAPF heeft daarnaast de ambitie om geen beleggingen te implementeren die strafbare gedragingen bevorderen of in verband staan met schendingen van de mensenrechten of fundamentele vrijheden.*
6. *Samenwerking met andere institutionele beleggers kan het resultaat van de inspanningen vergroten, zolang geen sprake is van 'acting in concert'. Door samen te werken kan AAPF zijn middelen effectiever inzetten en zijn invloed vergroten.*

AAPF legt over zijn verantwoordbeleggingsbeleid op hoofdpunten verantwoording af aan zijn stakeholders.

3. Reikwijdte van de instrumenten

Beleggers kunnen de visie, doelstelling en uitgangspunten over maatschappelijk verantwoord beleggen met verschillende instrumenten vormgegeven. Deze sectie geeft een overzicht van de instrumenten die AAPF toepast binnen zijn beleggingsportefeuille:

1. AAPF past een uitsluitingsbeleid toe op alle beleggingscategorieën exclusief Nederlandse hypotheke;
2. AAPF past stembeleid toe op de aandelen, zowel in ontwikkelde als opkomende markten;
3. AAPF hanteert een engagementbeleid voor de beleggingscategorieën aandelen en bedrijfsobligaties;
4. AAPF past ESG-integratie toe op de aandelenportefeuilles en bedrijfsobligatieportefeuilles.
5. AAPF meet de CO₂-voetafdruk van de beleggingen in de aandelenportefeuilles en de bedrijfsobligaties en heeft hiervoor doelstellingen geformuleerd.

Daarnaast wordt onderzoek verricht naar ESG-integratie bij staatsobligaties in de matchingmandaten en obligaties opkomende markten. In Tabel 1 wordt een overzicht gegeven van de huidige strategieën en beleggingscategorieën.

Portefeuille	Uitsluiten	Stemmen	Engagement	ESG-integratie	Metten CO2
Matchingportefeuille					
Matchingmandaten	Ja	n.v.t.	-	-	-
Geldmarktmandaten	Ja ¹	n.v.t.	-	-	-
Returnportefeuille					
Aandelen ontwikkelde markten	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Aandelen opkomende markten	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Bedrijfsobligaties	Ja	n.v.t.	Ja	Ja	Ja
Obligaties opkomende landen	Ja	n.v.t.	-	-	-
Insurance-linked securities	Ja	n.v.t.	-	-	-
Nederlandse hypotheke	-	n.v.t.	-	-	-

Tabel 1: Huidige toepassing verantwoord-beleggingsbeleid

Naast het inzetten van instrumenten binnen de beleggingsportefeuille heeft AAPF de "Principles for Responsible Investment" ondertekend. Het Principles for Responsible Investment (PRI) initiatief wordt ondersteund door de VN en is een netwerk van internationale beleggers. Verder is AAPF lid van Eumedion, een belangenorganisatie ter bevordering van goede corporate governance en duurzaamheid. In 2018 heeft het pensioenfonds het Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen convenant voor de pensioensector ondertekend.

Daarnaast implementeert het pensioenfondsbeleid ter naleving van nieuwe regelgeving op het gebied van verantwoord beleggen. Voorbeelden van deze regelgeving zijn:

- de IORP II-richtlijn;
- het EU-actieplan duurzame financiering;
- de Shareholder Rights Directive II van de Europese Unie.

4. Uitsluitingsbeleid

Het uitgangspunt voor het uitsluitingsbeleid is dat AAPF niet belegt in bedrijven die zich schuldig maken aan bepaalde controversiële gedragingen of activiteiten. Gedragingen of activiteiten worden door het pensioenfonds als controversieel beoordeeld als zij voldoen aan een van de volgende voorwaarden:

¹ In het geval van een discretionair mandaat.

- a. De gedragingen of activiteiten zijn in strijd met nationale of internationale wet- en regelgeving (door de Nederlandse staat ondertekend);
- b. Een groot gedeelte van de Nederlandse samenleving/deelnemers keurt de gedragingen in sterke mate af.

a. (Inter)nationale wet- en regelgeving

Bij uitsluiten van beleggingen hanteert AAPF internationale verdragen als richtlijn. Deze verdragen zijn niet direct van toepassing op beleggingen van pensioenfondsen maar bieden grenzen over wat nationaal of internationaal is aangemerkt als onaanvaardbare activiteiten van bedrijven. Deze verdragen hebben betrekking op gedragingen (bijv. gebruik van kinderarbeid) of activiteiten (bijv. de productie van anti-persoonsmijnen). Als kapitaalverstrekkers aan ondernemingen dragen pensioenfondsen verantwoording voor gedragingen en activiteiten van deze ondernemingen.

b. Maatschappelijk draagvlak

Het komt voor dat er geen regelgeving bestaat tegen bepaalde controversiële gedragingen of activiteiten, maar wel een breed maatschappelijk draagvlak om dergelijke gedragingen of activiteiten af te keuren. Na de Zembra-uitzending in 2007 brak er bijvoorbeeld een maatschappelijke discussie los over clusterbommen. Uit deze discussie bleek dat er binnen de Nederlandse samenleving weinig of geen draagvlak bestaat voor dit type wapens. Op 1 augustus 2010 is het Verdrag over Clustermunitie in werking getreden. Dit verdrag bevat een compleet verbod op clusterbommen.

In 2019 heeft een uitvraag plaatsgevonden onder de deelnemers van het pensioenfonds over het door AAPF gevolgde beleid (zie sectie 9). De uitkomsten van deze uitvraag zijn meegenomen bij de vaststelling van nieuw beleid.

Uitsluitingscriteria

AAPF hanteert het raamwerk van de UN Global Compact als criteria voor het uitsluitingsbeleid op ondernemingen. De principes van de UN Global Compact geven ondernemingen een kader voor de vormgeving van hun beleid inzake verantwoord ondernemen. De principes van de UN Global Compact zijn gericht op mensenrechten, arbeidsrechten, milieu en anti-corruptie. De tien principes zijn:

1. ondernemingen dienen binnen de grenzen van hun invloedssfeer de mensenrechten te eerbiedigen;
2. ondernemingen dienen zich ervan te vergewissen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten;
3. ondernemingen dienen de vakbondsvrijheid en het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven;
4. de uitbanning van iedere vorm van verplichte en gedwongen arbeid;
5. de effectieve afschaffing van kinderarbeid;
6. de bestrijding van discriminatie op de arbeidsmarkt;
7. ondernemingen dienen voorzorg te betrachten in hun omgang met het milieu;
8. het ondernemen van initiatieven om een groter milieubesef te bevorderen;
9. het stimuleren van de ontwikkeling en de verspreiding van milieuvriendelijke technologieën;
10. ondernemingen moeten elke vorm van corruptie tegengaan, waaronder afpersing en omkoping.

Ondernemingen die niet voldoen aan bovenstaande principes worden op een uitsluitingslijst geplaatst.

In het afgelopen jaar heeft het pensioenfonds als aanvulling op het raamwerk van de UN Global Compact een raamwerk voor sectorbeleid opgesteld:

1. Een eventuele uitsluiting van een sector moet gedragen worden door de belangrijkste stakeholders van het pensioenfonds: de deelnemers en de sponsor;
2. Daarnaast moet er een maatschappelijk debat of een maatschappelijke wenselijkheid zijn om een sector uit te sluiten;

3. Een uitsluiting moet ten slotte passen binnen de 'investment beliefs' van het pensioenfonds: het verwachte risico en rendement mag niet duidelijk slechter uitkomen dan voor de uitsluitingen.

Het bestuur heeft in 2019 besloten om de volgende sectoren uit te sluiten op basis van het toepassen van het sectorbeleid:

1. Tabaksproducenten uit te sluiten die voor meer dan 50% van hun omzet afhankelijk zijn van tabaksproducten;
2. Uitsluiten van producenten van controversiële wapens.

Het uitsluiten van deze sectoren komt ook overeen met de uitkomsten van het ESG-deelnemersonderzoek.

Naast het uitsluitingsbeleid op ondernemingen hanteert AAPF ook een uitsluitingslijst voor landen. De landenuitsluitingslijst is gebaseerd op de EU- en VN-sanctielijsten (sancties tegen overheden) en wordt toegepast op staatsobligaties. In 2020 wordt verder onderzoek verricht naar het uitsluiten van landen/overheden.

5. Stembeleid

Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen sluit aan bij beide doelstellingen van AAPF op het gebied van verantwoord beleggen: stemmen op aandeelhoudersvergaderingen draagt bij aan het risico-rendementsprofiel van ondernemingen en bevordert de maatschappelijke acceptatie van AAPF. Onderzoek toont in veel gevallen aan, dat er een positieve samenhang is tussen goed bestuur van ondernemingen en hun financiële resultaten². Daarnaast wordt het uitoefenen van stemrecht gezien als een maatschappelijke verantwoordelijkheid van institutionele beleggers³.

Uitwerking stembeleid

Het pensioenfonds volgt de jaarlijkse richtlijnen van Glass Lewis, een vooraanstaande adviseur op het gebied van stembeleid. Glass Lewis gaat bij de vaststelling van de richtlijnen uit van algemeen geaccepteerde standaarden op het gebied van governance (bijv. ICGN⁴), en in mindere mate op het gebied van sociale en milieu gerelateerde aspecten. Het stembeleid van AAPF is te vinden op onze website www.abnamropensioenfonds.nl.

6. Engagement

Het voeren van een engagementbeleid sluit aan bij de visie en doelstellingen van AAPF. De reden hiervoor is dat AAPF door engagement een actieve bijdrage levert aan het verbeteren van ESG-beleid van ondernemingen. Het engagementbeleid wordt toegepast in de aandelenportefeuilles en bedrijfsobligaties. Het engagementbeleid van AAPF omvat de volgende vormen:

- Intensieve engagement bij bedrijven met significante ESG-risico's;
- Engagement op basis van projecten/ thema's;
- Engagement als reactie op controverses/ incidenten en schendingen van de UN Global Compact.

Intensieve engagement

Jaarlijks wordt een lijst met ondernemingen samengesteld waarmee in het komende jaar intensieve en proactieve engagement wordt gevoerd. Deze ondernemingen worden geselecteerd op basis van een degelijk proces waar onder meer rekening wordt gehouden met ESG-scores, analyse van kwalitatieve karakteristieken, mate van blootstelling aan de ondernemingen en de mate van kans op een succesvol engagement.

Engagement projecten/thema's

² Zie "Corporate Governance and Equity Prices: Are Results Robust to Industry Adjustments?", S. Lewellen & A. Metrick (2010).

³ Het hebben van een zorgvuldig, transparant stembeleid is opgenomen in de Code-Tabaksblat (Nederlandse corporate governance code, 2009, Sectie IV.4).

⁴ International Corporate Governance Network

Jaarlijks worden ESG-projecten- en of thema's gedefinieerd die van invloed zijn op groepen bedrijven binnen een sector of tussen sectoren. De doelstellingen van deze projecten worden (waar mogelijk) gekoppeld aan de "sustainable development goals" van de Verenigde Naties. Palmolie, waterrisico's, beheer van uitstoot van emissies bij nutsbedrijven zijn enkele voorbeelden van engagementprojecten/ thema's. Het pensioenfonds heeft invloed op de selectie van projecten/thema's. Het pensioenfonds geeft waar mogelijk voorkeur aan projecten gekoppeld aan de SDG's 7 (betaalbare en duurzame energie) en 13 (Klimaatactie).

Engagement als reactie

Wanneer gedurende het jaar incidenten of misstanden zich voordoen bij bepaalde ondernemingen waarin AAPF een belang heeft, kan het zijn dat naar aanleiding van deze incidenten en of misstanden alsnog een engagementtraject wordt opgestart met het desbetreffende bedrijf (bijv. dieselschandaal).

7. ESG-integratie

Bij ESG-integratie worden ESG (Environmental, Social, Governance)-factoren geïntegreerd in het beleggingsproces. AAPF heeft "op maat gemaakte klant specifieke" benchmarks laten ontwikkelen voor de aandelenportefeuilles van zowel ontwikkelde als opkomende markten waarin ESG-factoren en risicofactoren worden verwerkt die qua risico- en rendementskarakteristieken gelijkwaardig zijn aan de voormalige benadering, maar een betere score afgeven op ESG-factoren. In 2019 zijn de bedrijfsobligatieportefeuilles ook overgegaan naar een ESG-benchmark met een betere score op ESG-factoren.

Meten CO₂-voetafdruk

AAPF meet de CO₂-voetafdruk van de aandelenportefeuilles en de bedrijfsobligatieportefeuilles. Bij de vaststelling van de maatstaven waarmee de CO₂-voetafdruk gemeten wordt, zijn de aanbevelingen meegenomen van de Task force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD) en het Platform Carbon Accounting Financials (PCAF). Het pensioenfonds heeft de volgende doelstelling geformuleerd voor de CO₂-reductie in de aandelenportefeuilles en bedrijfsobligatieportefeuilles:

- 50% reductie van de CO₂-voetafdruk van de aandelenportefeuilles ten opzichte van eind 2017 over een periode van 5 jaar.
- 40% reductie voor de bedrijfsobligatieportefeuilles ten opzichte van de huidige benchmark.

Met het formuleren van een doelstelling op het gebied van CO₂ vindt integratie van ook deze ESG-factor plaats in de aandelen en bedrijfsobligatieportefeuilles.

Sustainable Development Goals

De Sustainable Development Goals (SDG's) zijn in 2015 door de Verenigde Naties gelanceerd. Het zijn 17 hoofddoelstellingen en 169 onderliggende doelstellingen die bijdragen aan het verbeteren van de maatschappij. Ze zijn hiermee ook te zien als een verdere invulling van de E-, S-, en G- factoren. Het bestuur heeft in 2019 besloten om in eerst instantie met name te focussen op SDG 7 (Betaalbare en duurzame energie) en SDG 13 (Klimaatactie). Verder onderzoek naar de invulling van SDG's binnen de beleggingsportefeuille wordt uitgevoerd.

8. ESG-rapportage

Sinds eind 2018 rapporteert het pensioenfonds op kwartaalbasis over de uitvoering van het ESG-beleid aan het bestuur. In deze integrale kwartaalrapportage wordt gerapporteerd over:

- het geüpdatete uitsluitingsbeleid voor landen en ondernemingen;
- het uitgevoerde stembeleid naar onderwerp gedurende het kwartaal;
- de status van de engagementactiviteiten;
- de ESG-karakteristieken van de aandelenportefeuille, uitgesplitst naar regio en industrie;
- de CO₂-voetafdruk van de aandelenportefeuille, uitgedrukt in zowel absolute als relatieve maatstaven.

Vanaf 2019 wordt er ook een rapportage aan deelnemers over ESG op de website geplaatst, zodat alle stakeholders van het pensioenfonds worden geïnformeerd over het verantwoordbeleggingsbeleid van het pensioenfonds.

9. ESG-deelnemersonderzoek

In april 2019 heeft het pensioenfonds een onderzoek gehouden onder de deelnemers van het pensioenfonds ten aanzien van ESG. In totaal heeft 16% (circa 4.700 respondenten) van de genodigden de vragenlijst ingevuld. De resultaten van het onderzoek heeft het pensioenfonds informatie verschaft over de houding van de deelnemers ten opzichte van duurzaam beleggen. Een belangrijke uitkomst van het onderzoek was, dat een duidelijke meerderheid van de deelnemers niet wil dat het pensioenfonds belegt in controversiële wapens en tabak. Inmiddels zijn deze sectoren uitgesloten op basis van het sector uitsluitingsbeleid.